

การวางแผนการเงินของเกษตรกรปลูกผักปลอดสารพิษ จังหวัดมหาสารคาม
Financial Planning of Organic Vegetable Farmer
in Maha Sarakham Province

กอบชัย นิกอร์พิทยา^{1,*}, รทวรรณ อภิโชติธนกุล², จินดาพร ปัสสาโก³, สุรศักดิ์ วงษ์เปรี้ยว⁴,
พิมพ์พรรณ คัยนันท์⁵ และ ภาณุทัต สวัสดิ์ถาวร⁶

Kobchai Nikornpittaya^{1,*}, Ratawan Apichottanakun², Jindaporn Passako³, Surasak Wongprieu⁴,
Pimpun Khaiyanan⁵ and Phanutat Sawadthaworn⁶

^{1,2,3,4,5,6}มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

^{1,2,3,4,5,6}Rajabhat Maha Sarakham University

*Corresponding author's email: tgig789@gmail.com

วันที่รับบทความ (Received)

10 มิถุนายน 2567

วันที่แก้ไขบทความ (Revised)

11 กันยายน 2567

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted)

29 พฤศจิกายน 2567

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาการวางแผนการเงินของเกษตรกรปลูกผักปลอดสารพิษ จังหวัดมหาสารคาม และ 2) เพื่อหารูปแบบการวางแผนด้านการเงินส่วนบุคคลที่เหมาะสมของเกษตรกรปลูกผักปลอดสารพิษ จังหวัดมหาสารคาม ประชากรและกลุ่มตัวอย่างเชิงคุณภาพ คือ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องด้านการเงินและการลงทุนกับเกษตรกร 4 ตัวแทน สำหรับเชิงปริมาณ คือ เกษตรกรที่ปลูกผักปลอดสารพิษตำบลโพนงาม อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางตารางสำเร็จรูป กลุ่มตัวอย่างเชิงปริมาณ คือ เกษตรกรจำนวน 394 คน ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ระยะเวลาวิจัยคือช่วงเดือนตุลาคม พ.ศ. 2565 จนถึงเดือนกันยายน พ.ศ. 2566 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ คือ สถิติเชิงพรรณนา และเชิงคุณภาพ คือ การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา จากการศึกษาพบว่า 1) เกษตรกรมีการวางแผนใช้บริการสินเชื่อที่ตรงตรงแล้วมีความจำเป็น และมีความสามารถในการชำระหนี้ได้ 2) เกษตรกรมีการพิจารณาทำประกันชีวิตและสุขภาพที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต 3) เกษตรกรมีการพิจารณาถึงระดับความเสี่ยงที่ยอมรับได้ หรือมีการควบคุมความเสี่ยงเป็นอย่างดีแล้วในการลงทุน และจากข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญด้านการเงินที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับเกษตรกรทั้ง 4 ตัวแทน หน่วยงานให้ข้อเสนอแนะแนวทางการวางแผนด้านการเงินส่วนบุคคลที่เหมาะสมของเกษตรกรปลูกผักปลอดสารพิษ จังหวัดมหาสารคาม คือ ต้องเริ่มวางแผนด้านการเงินส่วนบุคคลสำหรับเกษตรกร โดยควรคำนึงถึงความไม่แน่นอนของรายได้ที่อาจเกิดจากปัจจัยต่าง ๆ ทั้งภายใน

และภายนอก เช่น สภาพอากาศ ภัยธรรมชาติ ความผันผวนของตลาด และฤดูกาลในการเพาะปลูก เป็นต้น

คำสำคัญ: การวางแผนการเงิน, เกษตรกร, จังหวัดมหาสารคาม

ABSTRACT

This study aimed 1) to study the financial planning of organic vegetable farmers in Maha Sarakham province and 2) to identify the appropriate personal financial planning model for organic vegetable farmers in Maha Sarakham province. The population and sample group were organic farmers in Phon Ngam subdistrict, Kosum Phisai district, Maha Sarakham province, and persons related to farmer finance and investment, selected by purposive sampling. The study took place from October 2022 to September 2023. The quantitative sample group consisted of 394 farmers, and the qualitative sample group consisted of four persons related to farmer finance and investment. Statistics used for quantitative analysis comprised descriptive statistics and content analysis was used for qualitative analysis. The study was found that 1) the farmers only took out loans after carefully weighing their decisions; 2) the farmers considered taking health and life insurance in the future; 3) the farmers were mindful of their acceptable risk levels, or controlled investment risks. Suggestions from the financial experts from four representative agencies covered how to appropriately plan personal finance for the organic farmers in Maha Sarakham Province. Personal finance planning for the farmers should accommodate revenue fluctuations due to factors such as the weather, natural disasters, market fluctuations, and growing seasons.

Keywords: Financial Planning, Farmers, Maha Sarakham Province

บทนำ

ปัจจัยที่ส่งผลให้หนี้ครัวเรือนเพิ่มสูงขึ้นนั้น มาจากการที่หนี้ส่วนใหญ่ของคนไทยเป็นสินเชื่อที่อาจไม่สร้างรายได้ (Non-productive Loan) โดยร้อยละ 69 ของบัญชีหนี้ครัวเรือนทั้งหมดเป็นสินเชื่อส่วนบุคคลและบัตรเครดิต ซึ่งมักเป็นหนี้เพื่อการอุปโภคบริโภคที่ใช้แล้วหมดไป ไม่ช่วยให้มีรายได้เพิ่มขึ้น หรือไม่ช่วยให้คุณภาพชีวิตดีขึ้นในอนาคต และยังมีระยะผ่อนสั้นแต่ดอกเบี้ยสูง ทำให้มีภาระผ่อนต่อเดือนที่สูง ต่างจากประเทศที่พัฒนาแล้ว เช่น สหราชอาณาจักร สหรัฐอเมริกา

และญี่ปุ่น ถึงแม้จะมีสัดส่วนยอดหนี้ครัวเรือนต่อ GDP ที่สูงใกล้เคียงกับไทย แต่ส่วนใหญ่หรือเกือบทั้งหมด เป็นสินเชื่อเพื่อที่อยู่อาศัยที่สามารถสร้างรายได้หรือความมั่นคงได้ นอกจากนี้ หนี้ส่วนใหญ่อยู่กับกลุ่มผู้กู้ที่มีปัญหาด้านความสามารถในการชำระหนี้ ปัจจุบันคนไทยกว่า 5.8 ล้านคนกำลังมีหนี้เสีย ซึ่งคิดเป็น 1 ใน 5 ของคนไทยที่เป็นหนี้ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นสินเชื่อส่วนบุคคล โดยกลุ่มวัยเริ่มทำงาน มีสัดส่วนการใช้สินเชื่อที่อาจไม่สร้างรายได้สูงที่สุด และมีสัดส่วนผู้กู้ที่มีหนี้เสียสูงที่สุดด้วยถึง 1 ใน 4 ทั้งนี้ กลุ่มเกษตรกรและกลุ่มผู้มีรายได้น้อยเป็นสองกลุ่มที่มีสัดส่วนภาระหนี้ต่อรายได้สูงที่สุด สุ่มเสี่ยงที่จะไม่สามารถชำระหนี้ได้ หรือชำระได้เพียงดอกเบี้ยหรืออาจชำระได้เพียงบางส่วน จึงทำให้มีโอกาสน้อยที่จะหลุดพ้นจากปัญหาได้ จากผลสำรวจสถานการณ์หนี้ครัวเรือน ปี 2566 จากประชาชน 1,350 ตัวอย่าง พบว่า มีจำนวนหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือนอยู่ที่ 501,711 บาท สูงสุดตั้งแต่เคยมีการสำรวจภาวะหนี้ภาคครัวเรือนไทย สาเหตุของการเป็นหนี้มาจากค่าครองชีพที่ปรับตัวสูงขึ้น รายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย ตลอดจนการผ่อนสินค้ามากเกินไป รวมทั้งการขาดรายได้จากการออกจากงาน (อานันท์ เกียรติสารพิภพ, 2566)

การแก้ไขปัญหาหนี้ครัวเรือนในอดีต มักมุ่งเน้นไปที่การพัฒนานโยบายและมาตรการเพื่อช่วยลดภาระหนี้สินของประชาชน รวมถึงการส่งเสริมการจัดการการเงินส่วนบุคคล โดยแนวทางที่ผ่านมาหน่วยงานรัฐบาลและธนาคารต่าง ๆ มักเสนอแผนปรับโครงสร้างหนี้ เช่น การยืดระยะเวลาผ่อนชำระ การลดอัตราดอกเบี้ย หรือการพักชำระหนี้ชั่วคราว เพื่อช่วยให้ผู้กู้สามารถบริหารจัดการหนี้ได้ง่ายขึ้น และลดความเสี่ยงของการผิดนัดชำระหนี้ (กิจติพร สิทธิพันธุ์, 2553; จุฑามาส อังษร, 2553) การแก้ไขปัญหาหนี้ครัวเรือนควรดำเนินการอย่างครบวงจร เพื่อให้เหมาะกับลักษณะและสาเหตุของปัญหาในแต่ละช่วงของการเป็นหนี้ และต้องแก้ปัญหาให้ตรงจุด ไม่สร้างภาระเพิ่มให้แก่ลูกหนี้ รวมทั้งกำกับติดตามนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการไม่ลดโอกาสการเข้าถึงสินเชื่อ โดยทุกภาคส่วนต้องร่วมมือกันทั้งเจ้าหนี้ ลูกหนี้ และภาครัฐ (นิชภาภา กุณวงศ์, 2556) สำหรับการแก้ปัญหาหนี้ครัวเรือนต้องทำอย่างครบวงจร ถูกหลักการ แก้ไขตรงจุด และอาศัยความร่วมมือกันของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ดังนี้ ประการแรก ลูกหนี้ควรสำรวจความพร้อมและความจำเป็นก่อนก่อหนี้ วางแผนด้านการเงินและทำความเข้าใจสินเชื่อ มีวินัยในการชำระหนี้ตรงตามเวลาและเงื่อนไข ไม่ชำระหนี้แค่ขั้นต่ำ หากเริ่มชำระหนี้ไม่ได้จะต้องหาวิธีแก้ปัญหาจากช่องทางและมาตรการช่วยเหลือต่าง ๆ ที่มี (สุขใจ น้ำผุด และ อนุชานาฏ เจริญจิตรกรรม, 2551) ประการที่สอง สถาบันการเงินผู้ให้กู้ในฐานะเจ้าหนี้ที่รับผิดชอบควรปล่อยสินเชื่อที่เหมาะสมกับลูกหนี้ จึงควรให้ข้อมูลที่ถูกต้องครบถ้วน สร้างแรงจูงใจให้ลูกหนี้ชำระหนี้โดยไม่สะสมหนี้ (ณัฐภัทร คำสิงห์วงศ์, 2562) และช่วยเหลือลูกหนี้ในการปรับโครงสร้างหนี้ก่อนดำเนินคดีในชั้นศาล ประการที่สาม หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรร่วมมือกันพัฒนากลไกการช่วยเหลือลูกหนี้ที่มีปัญหา ให้ความรู้ทางการเงิน ปรับปรุงฐานข้อมูลสินเชื่อให้สะท้อนความสามารถในการจ่ายหนี้ได้แม่นยำขึ้นโดยไม่ลดโอกาสในการเข้าถึงสินเชื่อ รวมไปถึงการแก้ปัญหา

ด้านรายได้ให้มีเพียงพอและมั่นคง พร้อมทั้งปรับปรุงระบบสวัสดิการรัฐให้เข้าถึงได้ ครอบคลุม และมีประสิทธิภาพ (Brian, 2010) โดยเริ่มจากการวางแผนทางการเงินอย่างเป็นระบบ เลือกการลงทุนที่มีความเสี่ยงต่ำและมีผลตอบแทนที่คุ้มค่า ตลอดจนการได้รับข้อมูลข่าวสารที่เหมาะสมกับสถานะและความต้องการส่วนบุคคล แนวทางในการวางแผนทางการเงินนี้มุ่งเน้นเพื่อคุณภาพชีวิตที่มั่นคงในวัยเกษียณ (สุดารัตน์ ทิพาพงศ์, 2565)

การจัดการการเงินส่วนบุคคลในครัวเรือน มีความสำคัญต่อบุคคลแต่ละครอบครัว เพราะทุกคนต้องหาเงินและใช้เงิน แต่ละบุคคลจึงต้องคิดถึงวิธีการที่จะได้มาและช่องทางที่เงินถูกใช้ไป (สุพรรณิ ต้อนรับ, 2551) แต่จะทำอย่างไรให้เงินที่ได้มาเพียงพอหรือมีความ “สมดุล” ระหว่างจำนวนเงินที่ได้มากับจำนวนเงินที่แต่ละบุคคลในครัวเรือนต้องใช้จ่ายออกไป หากมี “การจัดการการเงินในครัวเรือน” ก็จะทำให้ทราบถึงที่มาและสาเหตุของการใช้ไป เมื่อสามารถจัดการได้หลาย ๆ ครัวเรือน ก็จะมีผลต่อการจัดการการเงินในชุมชน หรือทำให้มองเห็นสุขภาพการเงินในชุมชนที่เชื่อมโยงอย่างเป็นระบบแบบบูรณาการ (ธนาการเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ การเกษตร, 2564)

อย่างไรก็ตามการวางแผนทางการเงินสำหรับเกษตรกรมีความสำคัญไม่แพ้อาชีพอื่น ๆ เพราะช่วยให้เกษตรกรสามารถจัดสรรทรัพยากรและลงทุนได้อย่างคุ้มค่า และสามารถรับมือกับความไม่แน่นอนในอาชีพได้ดียิ่งขึ้น (Glenn and Mary, 2013) ข้อเสนอเกี่ยวกับการวางแผนทางการเงินสำหรับเกษตรกร 1) การสร้างงบประมาณ ตั้งงบประมาณสำหรับค่าใช้จ่ายประจำปี เช่น การลงทุนในเมล็ดพันธุ์, ปุ๋ย, การบำรุงรักษา, และค่าแรงงาน นอกจากนี้ยังต้องมีแผนสำหรับรายได้จากการขายผลผลิตด้วย 2) การสร้างกองทุนฉุกเฉิน: เนื่องจากอาชีพเกษตรกรมีความเสี่ยงสูงเนื่องจากปัจจัยต่าง ๆ เช่น สภาพอากาศ และราคาตลาด ดังนั้นการมีเงินออมสำรองเพื่อใช้ในสถานการณ์ฉุกเฉินคือสิ่งสำคัญ 3) การลงทุนในการปรับปรุงผลผลิต ลงทุนในเทคโนโลยีการฝึกอบรม และวิธีการทำเกษตรที่ดีเพื่อเพิ่มผลผลิตและลดต้นทุน 4) การบริหารจัดการความเสี่ยง มีการประกันด้านการเกษตร เช่น ประกันภัยพืชผล ซึ่งช่วยปกป้องจากการสูญเสียที่อาจเกิดขึ้น 5) การวางแผนเกษียณและการส่งต่อธุรกิจ เริ่มวางแผนการเกษียณตั้งแต่เนิ่น ๆ รวมถึงการวางแผนสำหรับการส่งต่อฟาร์ม หรือธุรกิจเกษตรผ่านครอบครัว หรือขายธุรกิจ 6) การใช้ทรัพยากรและการลงทุนอย่างยั่งยืน ต้องคำนึงถึงการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างประหยัดและการค้นหาวิธีการที่ยั่งยืนเพื่อรักษาสภาพแวดล้อม 7) การมีส่วนร่วมในโครงการรัฐหรือของเอกชน: ควรค้นหาโครงการที่ได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาล หรือเอกชนที่สามารถช่วยในการพัฒนาธุรกิจเกษตรกรรมของตน 8) การศึกษาและอัปเดตข้อมูล ติดตามข่าวสาร และเรียนรู้เทคนิคใหม่ ๆ เพื่อการพัฒนาและนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ ดังนั้นการวางแผนทางการเงินที่ดีจะช่วยให้เกษตรกรสามารถใช้จ่ายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ลดความเสี่ยงในธุรกิจ เตรียมความพร้อมสำหรับอนาคต และสร้างความมั่นคงในระยะยาว

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการวางแผนการเงินของเกษตรกรปลูกผักปลอดสารพิษ จังหวัดมหาสารคาม
2. เพื่อหารูปแบบการวางแผนด้านการเงินส่วนบุคคลที่เหมาะสมของเกษตรกรปลูกผักปลอดสารพิษ จังหวัดมหาสารคาม

วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัยนี้ประกอบด้วยขั้นตอนหลักดังนี้

1) กำหนดปัญหาการวิจัย เริ่มต้นด้วยการกำหนดคำถามหรือปัญหาที่ต้องการศึกษา จากนั้นสร้างวัตถุประสงค์ในการวิจัย ที่สอดคล้องกับประเด็นการวางแผนการเงินของเกษตรกรปลูกผักปลอดสารพิษ จังหวัดมหาสารคาม

2) ทบทวนวรรณกรรม ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเข้าใจแนวคิด ทฤษฎี และผลงานที่เคยมีมาก่อน ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นการวางแผนการเงินของเกษตรกร

3) ออกแบบการวิจัย มีการวางแผนว่าจะใช้วิธีการในการเก็บข้อมูลกำหนดกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการศึกษา คือ ตัวแทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จำนวน 4 ตัวแทน ใช้วิธีสัมภาษณ์โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างและเกษตรกรปลูกผักปลอดสารพิษตำบลโพหนองาม อำเภอกอสมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางตารางสำเร็จรูป จากนั้นขนาดตัวอย่างสามารถคำนวณได้จากสูตรของ Cochran โดยกำหนดระดับความเชื่อมั่นที่ร้อยละ 95 และระดับความคลาดเคลื่อนที่ร้อยละ 5 ผู้วิจัยจึงกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 394 ตัวอย่าง ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ระยะเวลาวิจัยคือช่วงเดือนตุลาคม พ.ศ. 2565 จนถึงเดือนกันยายน พ.ศ. 2566

4) เก็บรวบรวมข้อมูล ดำเนินการเก็บข้อมูลจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ตามที่ได้วางแผนไว้ โดยการลงพื้นที่ภาคสนามเก็บข้อมูลกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้แบบสัมภาษณ์และแบบสอบถามตามกลุ่มตัวอย่างที่ได้วางไว้

5) วิเคราะห์ข้อมูล นำข้อมูลที่เก็บมาแล้วมาวิเคราะห์ วิธีการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ คือ การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ คือ สถิติเชิงพรรณนาโดยใช้เครื่องมือทางสถิติหรือเพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย

6) สรุปและรายงานผล นำผลการวิเคราะห์มาสรุปเพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัย จากนั้นเขียนรายงานผลการวิจัยที่ประกอบด้วยข้อสรุป ข้อเสนอแนะ และแนวทางการพัฒนาการวางแผนการเงินของเกษตรกรปลูกผักปลอดสารพิษ จังหวัดมหาสารคามต่อไป

สรุปผลการวิจัย

จากการสัมภาษณ์ตัวแทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง พบว่า การวางแผนด้านการเงินส่วนบุคคลที่เหมาะสมของเกษตรกรปลูกผักปลอดสารพิษ จังหวัดมหาสารคาม คือ เกษตรกรควรคำนึงถึง

ความไม่แน่นอนของรายได้ที่อาจเกิดจากปัจจัยต่าง ๆ เช่น สภาพอากาศภัยธรรมชาติ ความผันผวนของตลาด และฤดูกาลในการเพาะปลูก เป็นต้น สำหรับรูปแบบการวางแผนทางการเงินที่เหมาะสมสำหรับเกษตรกร ค้นพบดังนี้

1) การเตรียมการสำหรับรายได้แปรผัน เกษตรกรควรจัดทำระบบเงินสำรองหรือกองทุนฉุกเฉิน เพื่อรับมือกับรายได้ที่ไม่แน่นอนและค่าใช้จ่ายที่อาจเกิดขึ้นตามฤดูกาล หรือภัยธรรมชาติที่ไม่คาดคิด

2) การลงทุนในประกันภัยเกษตร มีประกันภัยเกษตรกรรมที่จะช่วยป้องกันความเสี่ยงจากเหตุการณ์ต่าง ๆ เช่น พายุ ภัยแล้ง และโรคระบาดที่อาจส่งผลต่อผลผลิต

3) การทำงานประมาทโดยมีการแยกค่าใช้จ่ายส่วนบุคคล และค่าใช้จ่ายสำหรับการเกษตร เพื่อให้สามารถติดตามและจัดการกับเงินได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4) การเตรียมตัวสำหรับการเกษียณ แม้ว่าจะเป็นการลงทุนในกองทุนทางเลือก หรือการแผนการเกษียณส่วนบุคคล

5) การลงทุนและกระจายความเสี่ยง เกษตรกรควรมองหาโอกาสในการลงทุนนอกเหนือจากธุรกิจเกษตร เพื่อกระจายความเสี่ยงและเพิ่มแหล่งรายได้อื่น ๆ

6) การวางแผนการศึกษาของบุตร หากมีบุตรก็ควรมีแผนการออมหรือลงทุนสำหรับค่าใช้จ่ายทางการศึกษาในอนาคตของบุตร

7) การฝึกอบรมและพัฒนาทักษะ การลงทุนในการศึกษาและพัฒนาทักษะสามารถเพิ่มรายได้และประสิทธิภาพในการทำงาน.

8) การวางแผนสำหรับฉุกเฉินกรณีสุขภาพ การมีประกันสุขภาพหรือการสร้างกองทุนสำหรับค่าใช้จ่ายทางการแพทย์นั้นสำคัญมาก

จากผลการศึกษาสภาพทั่วไปของเกษตรกรปลูกผักปลอดสารพิษ จังหวัดมหาสารคาม พบว่า เกษตรกรส่วนมากเป็นเพศหญิงร้อยละ 53 อายุระหว่าง 51-60 ปี ร้อยละ 45 มีสถานภาพสมรส ร้อยละ 47 ส่วนมากมีระดับการศึกษาปริญญาตรี ร้อยละ 35 รายได้โดยเฉลี่ยต่อเดือน 10,001-15,000 บาท ร้อยละ 55 มีอาชีพรับราชการหรือทำงานหน่วยงานของรัฐ ร้อยละ 35 ส่วนใหญ่มีพื้นที่ปลูกผัก 1-5 ไร่ จำนวน 198 คน คิดเป็นร้อยละ 49 ด้านจำนวนเงินการก่อกู้หนี้ในครัวเรือน ต่ำกว่า 30,000 บาท จำนวน 232 คน คิดเป็นร้อยละ 77 สำหรับข้อมูลการวางแผนการเงินของเกษตรกรปลูกผักปลอดสารพิษ จังหวัดมหาสารคาม ค้นพบดังนี้

ตารางที่ 1 ข้อมูลการวางแผนการเงินของเกษตรกรปลูกผักปลอดสารพิษ จังหวัดมหาสารคาม
ด้านการสร้างความมั่งคั่ง

การวางแผนการเงินของเกษตรกรปลูกผักปลอดสารพิษ จังหวัดมหาสารคาม ด้านการสร้างความมั่งคั่ง	\bar{X}	S.D.	แปลผล
1. มีการบริหารเงินสดให้มีไว้ใช้เพียงพอต่อการใช้ชีวิตประจำวัน	3.88	0.85	มาก
2. มีการใช้บริการสินเชื่อที่ตรงตรงแล้วมีความจำเป็นและ มีความสามารถในการชำระหนี้ได้	4.40	0.64	มาก
3. มีการพิจารณาความเหมาะสมของอัตราดอกเบี้ยเงินกู้และ ระยะเวลาการผ่อนชำระหนี้อย่างสม่ำเสมอ	4.17	0.86	มาก
4. มีรายได้สามารถผ่อนชำระหนี้สินได้เพียงพอในแต่ละเดือน	3.53	0.65	มาก
รวม	3.92	0.44	มาก

จากตารางพบว่า การวางแผนการเงินของเกษตรกรปลูกผักปลอดสารพิษ จังหวัดมหาสารคาม ด้านการสร้างความมั่งคั่ง โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.92 และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า มีการใช้บริการสินเชื่อที่ตรงตรงแล้วมีความจำเป็น และมีความสามารถในการชำระหนี้ได้ ที่อยู่ในระดับมากที่สุดคือมีค่าเฉลี่ย 4.40 รองลงมาคือ มีการพิจารณาความเหมาะสมของอัตราดอกเบี้ยเงินกู้และระยะเวลาการผ่อนชำระหนี้อย่างสม่ำเสมอ มีค่าเฉลี่ย 4.17 และ มีการบริหารเงินสดให้มีไว้ใช้เพียงพอต่อการใช้ชีวิตประจำวัน ซึ่งมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.88

ตารางที่ 2 ข้อมูลการวางแผนการเงินของเกษตรกรปลูกผักปลอดสารพิษ จังหวัดมหาสารคาม
ปัจจัยด้านปกป้องความมั่งคั่ง

การวางแผนการเงินของเกษตรกรปลูกผักปลอดสารพิษ จังหวัดมหาสารคามด้านปกป้องความมั่งคั่ง	\bar{X}	S.D.	แปลผล
1. มีการพิจารณาทำประกันชีวิตและสุขภาพที่อาจจะเกิดขึ้นใน อนาคต	4.43	0.83	มาก
2. สามารถสะสมเงินไว้ใช้หลังเกษียณได้จากหลายแหล่งเงินทุน	4.31	0.82	มาก
3. ให้ความสำคัญกับการออมเงินและการบริหารจัดการสินทรัพย์ ทางการเงินเพื่อใช้ในวัยหลังเกษียณ	3.26	0.62	ปานกลาง
4. มีการวางแผนสำหรับเงินส่วนที่ต้องใช้ในยามฉุกเฉิน	4.07	0.80	มาก
5. มีการประมาณการถึงจำนวนเงินที่ต้องใช้ดำเนินชีวิต (ต่อเดือน)	3.61	0.80	มาก
รวม	3.94	0.51	มาก

จากตารางพบว่า การวางแผนการเงินของเกษตรกรปลูกผักปลอดสารพิษ จังหวัดมหาสารคาม ปัจจัยด้านปกป้องความมั่งคั่งโดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.94 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีการพิจารณาทำประกันชีวิตและสุขภาพที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต โดยมีค่าเฉลี่ย 4.43 ระดับรองลงมา คือ สามารถสะสมเงินไว้ใช้หลังเกษียณได้จากหลายแหล่งเงินทุน มีค่าเฉลี่ย 4.31 และมีการวางแผนสำหรับเงินส่วนที่ต้องใช้ในยามฉุกเฉิน มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.07

ตารางที่ 3 ข้อมูลการวางแผนการเงินของเกษตรกรปลูกผักปลอดสารพิษ จังหวัดมหาสารคาม ปัจจัยด้านด้านเพิ่มพูนความมั่งคั่ง (วางแผนการลงทุนวางแผนภาษี)

การวางแผนการเงินของเกษตรกรปลูกผักปลอดสารพิษ จังหวัดมหาสารคามด้านเพิ่มพูนความมั่งคั่ง (วางแผนการลงทุนวางแผนภาษี)	\bar{X}	S.D.	แปลผล
1. มีการกำหนดระยะเวลาในการบรรลุเป้าหมายสำหรับการลงทุน	4.17	0.86	มาก
2. ในการลงทุนมีการพิจารณาระดับความเสี่ยงที่สามารถยอมรับได้หรือไม่ และมีการดำเนินการควบคุมความเสี่ยงอย่างมีประสิทธิภาพแล้วหรือไม่	4.40	0.76	มาก
3. มีการนำเงินหรือสินทรัพย์ไปลงทุนอย่างมีกลยุทธ์และสามารถสร้างผลตอบแทนที่เพิ่มขึ้นได้	3.99	0.90	มาก
4. มีการรับรู้ประเภทของรายได้, เข้าใจค่าใช้จ่ายที่สามารถหักภาษีได้, และทราบถึงค่าลดหย่อนที่สามารถใช้เพื่อลดภาษี	3.95	0.74	มาก
รวม	4.13	0.59	มาก

จากตารางพบว่า การวางแผนการเงินของเกษตรกรปลูกผักปลอดสารพิษ จังหวัดมหาสารคาม ปัจจัยด้านด้านเพิ่มพูนความมั่งคั่ง (วางแผนการลงทุนวางแผนภาษี) โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.13 เมื่อมาพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ในการลงทุนมีการพิจารณาระดับความเสี่ยงที่สามารถยอมรับได้หรือไม่ และมีการดำเนินการควบคุมความเสี่ยงอย่างมีประสิทธิภาพแล้วหรือไม่ ซึ่งมีค่าเฉลี่ย 4.40 รองลงมา คือ มีการกำหนดระยะเวลาในการบรรลุเป้าหมายสำหรับการลงทุน ค่าเฉลี่ย 4.17 และ มีการนำเงินหรือสินทรัพย์ไปลงทุนอย่างมีกลยุทธ์ และสามารถสร้างผลตอบแทนที่เพิ่มขึ้นได้ มีค่าเฉลี่ย 3.99

ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่า รูปแบบการวางแผนด้านการเงินส่วนบุคคลที่เหมาะสมของเกษตรกรปลูกผักปลอดสารพิษ จังหวัดมหาสารคาม คือ 1) มีการใช้บริการสินเชื่อที่ตรงตรงแล้วมีความจำเป็นและมีความสามารถในการชำระหนี้ได้ 2) มีการพิจารณาทำประกันชีวิตและสุขภาพ ที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต และ 3) ในการลงทุนมีการพิจารณาระดับความเสี่ยงที่สามารถยอมรับได้หรือไม่ และมีการดำเนินการควบคุมความเสี่ยงอย่างมีประสิทธิภาพแล้วหรือไม่ ดังนั้นการวางแผนทางการเงินส่วนบุคคล จะต้องแตกต่างกันไปตามแต่ละบุคคลและภาวะเศรษฐกิจของพื้นที่นั้น ๆ เกษตรกรควร

ปรึกษากับผู้เชี่ยวชาญด้านการเงิน เพื่อช่วยในการผลักดันกลยุทธ์ที่เหมาะสมสำหรับสถานการณ์เฉพาะของตนเอง

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการศึกษาการวางแผนด้านการเงินส่วนบุคคลที่เหมาะสม ของเกษตรกรปลูกผักปลอดสารพิษ จังหวัดมหาสารคาม ค้นพบว่า 1) มีการใช้บริการสินเชื่อที่ไต่ตรงแล้วว่ามี ความจำเป็นและมีความสามารถในการชำระหนี้ได้ 2) มีการพิจารณาทำประกันชีวิตและสุขภาพที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต และ 3) มีการพิจารณาถึงระดับความเสี่ยงที่ยอมรับได้ หรือมีการควบคุมความเสี่ยงเป็นอย่างดีแล้วในการลงทุน

รวมถึงจากการสัมภาษณ์ตัวแทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง พบว่า การวางแผนด้านการเงินส่วนบุคคลที่เหมาะสมของเกษตรกรปลูกผักปลอดสารพิษ จังหวัดมหาสารคาม คือ เกษตรกรควรคำนึงถึงความไม่แน่นอนของรายได้ที่อาจเกิดจากปัจจัยต่าง ๆ เช่น สภาพอากาศภัยธรรมชาติ ความผันผวนของตลาด และฤดูกาลในการเพาะปลูก เป็นต้น สำหรับรูปแบบการวางแผนทางการเงินที่เหมาะสมสำหรับเกษตรกร ค้นพบดังนี้ 1) การเตรียมการสำหรับรายได้แปรผัน เกษตรกรควรจัดทำระบบเงินสำรองหรือกองทุนฉุกเฉิน เพื่อรับมือกับรายได้ที่ไม่แน่นอนและค่าใช้จ่ายที่อาจเกิดขึ้นตามฤดูกาล หรือภัยธรรมชาติที่ไม่คาดคิด 2) การลงทุนในประกันภัยเกษตร มีประกันภัยเกษตรกรรมที่จะช่วยป้องกันความเสี่ยงจากเหตุการณ์ต่าง ๆ เช่น พายุ ภัยแล้ง และโรคระบาดที่อาจส่งผลกระทบต่อผลผลิต 3) การทำงานประมาณโดยมีการแยกค่าใช้จ่ายส่วนบุคคลและค่าใช้จ่ายสำหรับการเกษตร เพื่อให้สามารถติดตามและจัดการกับเงินได้อย่างมีประสิทธิภาพ 4) การเตรียมตัวสำหรับการเกษียณแม้ว่างานเกษตรอาจดำเนินต่อไปยาวนาน แต่ก็สำคัญที่จะต้องมีแผนการออมเพื่อเกษียณ ไม่ว่าจะเป็นการลงทุนในกองทุนทางเลือกหรือการแผนการเกษียณส่วนบุคคล 5) การลงทุนและกระจายความเสี่ยง เกษตรกรควรมองหาโอกาสในการลงทุนนอกเหนือจากธุรกิจเกษตร เพื่อกระจายความเสี่ยงและเพิ่มแหล่งรายได้อื่น ๆ 6) การวางแผนการศึกษาของบุตร หากมีบุตร ก็ควรมีแผนการออม หรือลงทุนสำหรับค่าใช้จ่ายทางการศึกษาในอนาคตของบุตร 7) การฝึกอบรมและพัฒนาทักษะ การลงทุนในการศึกษาและพัฒนาทักษะสามารถเพิ่มรายได้และประสิทธิภาพในการทำงาน 8) การวางแผนสำหรับฉุกเฉินกรณีสุขภาพ การมีประกันสุขภาพหรือการสร้างกองทุนสำหรับค่าใช้จ่ายทางการแพทย์นั้นสำคัญมาก ดังนั้นการวางแผนทางการเงินส่วนบุคคลจะต้องแตกต่างกันไปตามแต่ละบุคคลและภาวะเศรษฐกิจของพื้นที่นั้น ๆ ดังนั้น เกษตรกรควรปรึกษากับผู้เชี่ยวชาญด้านการเงิน เพื่อช่วยในการผลักดันกลยุทธ์ที่เหมาะสมสำหรับสถานการณ์เฉพาะของตนเอง

สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ สมบูรณ์ สารพัด (2565) การศึกษาเรื่องการวางแผนทางการเงินมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อมนุษย์ เนื่องจากการรับประกันความมั่นคงในชีวิต ซึ่งนำไปสู่ความสุขและการยกระดับคุณภาพชีวิต วัตถุประสงค์ของงานวิจัยนี้ ได้แก่ 1) ศึกษารูปแบบของ

การวางแผนการเงินส่วนบุคคลในกลุ่มคนวัยทำงานในจังหวัดชลบุรี ซึ่งครอบคลุมการวางแผนเพื่อสร้างความมั่งคั่ง การปกป้องความมั่งคั่ง การเพิ่มพูนความมั่งคั่ง และการส่งมอบความมั่งคั่ง และ 2) เปรียบเทียบความแตกต่างของการวางแผนการเงินส่วนบุคคล โดยพิจารณาจากปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพการสมรส ระดับการศึกษา และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน การวิจัยได้ทำการเก็บข้อมูลโดยการสุ่มตัวอย่างกลุ่มคนวัยทำงานในจังหวัดชลบุรี เพื่อตอบแบบสอบถามสำหรับสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วย ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการวางแผนการเงินส่วนบุคคลที่ได้รับความนิยมสูงสุดในกลุ่มคนวัยทำงานในจังหวัดชลบุรี คือ การสร้างความมั่งคั่ง โดยผ่านการวางแผนการออม การวางแผนการใช้จ่าย และการจัดการหนี้สิน นอกจากนี้ ปัจจัยทางด้านอายุ ระดับการศึกษา และรายได้เฉลี่ยต่อเดือนที่แตกต่างกัน มีผลต่อการวางแผนการเงินส่วนบุคคลทั้งสิ้น ในขณะที่ความแตกต่างทางเพศมีผลต่อการวางแผนการสร้างความมั่งคั่ง และสถานภาพสมรส มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจวางแผนการปกป้องความมั่งคั่ง ซึ่งรวมถึงการเตรียมตัวเพื่อการเกษียณ แม้ว่าบางอาชีพ เช่น งานเกษตรกรรม อาจดำเนินต่อไปในระยะยาว แต่การวางแผนการออมเพื่อการเกษียณยังคงมีความสำคัญ

งานวิจัยยังสอดคล้องกับ สุดารัตน์ ทิพาพงศ์ (2565) ได้ทำการศึกษาแนวทางการวางแผนทางการเงินเพื่อคุณภาพชีวิตในวัยเกษียณอายุ เป็นการวิจัยที่มุ่งเน้นการเตรียมความพร้อมทางการเงินสำหรับผู้สูงอายุที่กำลังจะเข้าสู่วัยเกษียณ โดยเริ่มต้นจากการวางแผนทางการเงินอย่างเป็นระบบ การเลือกลงทุนในวิธีที่มีความเสี่ยงต่ำและสามารถให้ผลตอบแทนที่คุ้มค่า รวมถึงการได้รับข้อมูลและคำแนะนำที่สอดคล้องกับสถานการณ์และความต้องการของแต่ละบุคคล แนวทางในการวางแผนทางการเงินเพื่อคุณภาพชีวิตในวัยเกษียณนี้ประกอบด้วย 5 ขั้นตอนหลัก ได้แก่ การสำรวจตนเอง การสำรวจแหล่งรายได้หลังเกษียณ หากมีการใช้บริการสินเชื่อที่ไต่รตรงแล้วมีความจำเป็นและมีความสามารถในการชำระหนี้ได้ การคำนวณและวางแผนเป้าหมายค่าใช้จ่ายหลังเกษียณ พิจารณาทำประกันชีวิตและสุขภาพที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต การดำเนินการตามแผน การติดตามและทบทวนผล หากดำเนินการเตรียมความพร้อมตามขั้นตอนเหล่านี้อย่างครบถ้วนและสอดคล้องกับวิถีชีวิต จะส่งผลให้ผู้สูงอายุสามารถมีชีวิตที่มั่นคงในวัยเกษียณ และสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างปกติสุข แม้ว่ารายได้จะลดลง โดยยังคงมีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่แข็งแรง

งานวิจัยยังสอดคล้องกับ รัตนา สิทธิอ่วม และคณะ (2562) การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการวางแผนการเงินหลังเกษียณของประชาชนที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านเอื้ออาทร ตำบลปากแคว อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย ผลการศึกษาการวางแผนการเงินหลังเกษียณแบ่งออกเป็น 5 ด้าน ดังนี้ 1) การจัดการทรัพย์สิน พบว่าประชาชนส่วนใหญ่มีสินทรัพย์สภาพคล่องไม่เกิน 100,000 บาท 2) การบริหารสินเชื่อเพื่อการบริโภค ประชาชนส่วนใหญ่ไม่มีบัตรเครดิต 3) การออมและการลงทุน มีการออมรายเดือนไม่เกิน 5% ของรายได้ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อความจำเป็นและการเตรียมพร้อม

ในกรณีฉุกเฉิน 4) การบริหารความเสี่ยงและการประกัน ประชาชนส่วนใหญ่ทำประกันชีวิต โดยมองว่าเป็นทั้งการลงทุนและการออม และ 5) การวางแผนภาษีเงินได้บุคคล พบว่าประชาชนส่วนใหญ่มีรายได้ไม่ถึงเกณฑ์ที่จะต้องเสียภาษี ข้อเสนอแนะในการพัฒนา คือ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้ความรู้เกี่ยวกับเทคนิคการวางแผนการเงินก่อนวัยเกษียณ การพัฒนาทักษะในการประกอบอาชีพ เสริม และการจัดทำบัญชีรายรับรายจ่ายคร่าวๆ เพื่อให้ประชาชนสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างมั่นคงหลังจากการเกษียณ

งานวิจัยยังสอดคล้องกับงานของ กนกวรรณ วัฒนาทัศนีย์ (2566) การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์การวางแผนทางการเงินของประชาชนในอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า ในแง่ของการวางแผนทางการเงินในแต่ละด้านพบว่า อยู่ในระดับปานกลาง โดยเรียงจากมากไปน้อยดังนี้ 1) ด้านค่าใช้จ่าย 2) ด้านหนี้สิน 3) ด้านรายได้ 4) ด้านการออม 5) ด้านความเสี่ยง 6) ด้านอื่น ๆ (มรดก, ภาษี, การเกษียณ) 7) ด้านการลงทุน และ 8) ด้านประกันภัย นอกจากนี้ ประชาชนส่วนใหญ่เห็นความสำคัญของการทำประกันชีวิตและสุขภาพ เพื่อลดความเสี่ยงในอนาคต ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสวัสดิการจากรัฐบาล พบว่าประชาชนร้อยละ 78.50 ได้รับสวัสดิการจากภาครัฐ ในขณะที่ร้อยละ 21.50 ไม่ได้รับสวัสดิการ

และงานวิจัยยังสอดคล้องกับงานของ นิตานาถ มั่งศิริ และ ธิดารัตน์ ตันนิรัตน์ (2563) การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อจัดทำแผนส่งเสริมการวางแผนการเงินส่วนบุคคลของประชาชนในจังหวัดนครนายก โดยดำเนินการทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยแบ่งออกเป็นสองส่วนหลัก คือ 1) การศึกษาเชิงปริมาณ มุ่งเน้นศึกษาทักษะทางการเงินของประชาชนในจังหวัดนครนายก และตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลทักษะทางการเงินกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาประกอบด้วยหัวหน้าครัวเรือนจำนวน 400 คน ซึ่งเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม จากนั้นทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพื้นฐานและการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis หรือ CFA) 2) การศึกษาเชิงคุณภาพ มุ่งเน้นศึกษาความสอดคล้องระหว่างแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 กับแผนพัฒนาจังหวัดนครนายก (พ.ศ. 2557-2560) ในด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต ตลอดจนจัดทำแผนส่งเสริมการวางแผนการเงินส่วนบุคคลของประชาชน โดยกลุ่มเป้าหมายในการเก็บข้อมูลประกอบด้วยบุคคลที่มีความเชี่ยวชาญด้านการบริหารการเงินในระดับจุลภาค เช่น ผู้นำชุมชน ตัวแทนประชาชน นักวิชาการ และบุคลากรภาครัฐ การเก็บข้อมูลดำเนินการผ่านการบันทึกและการสัมภาษณ์เชิงลึก จากนั้นทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัยพบว่า หัวหน้าครัวเรือนในจังหวัดนครนายกส่วนใหญ่มีความรู้ทางการเงินในด้านการออมอยู่ในระดับสูง ทักษะคติและพฤติกรรมออมเงินอยู่ในระดับที่ดี แต่ยังคงพบว่าประชาชนมีการออมน้อยกว่ารายจ่าย การเข้าถึงบริการทางการเงินอยู่ในระดับปานกลาง

ผลการวิเคราะห์โมเดลการวัดทักษะทางการเงินที่ประกอบด้วยความรู้ทางการเงิน พฤติกรรมทางการเงิน และทัศนคติทางการเงิน พบว่าทุกองค์ประกอบมีค่าน้ำหนักบวกลบอยู่ในช่วง 0.98 ถึง 0.99 และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($p < .05$) ในส่วนของการวิเคราะห์ความสอดคล้องของแผนพัฒนาฯ พบว่า แผนฯ มีความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์เพียงหนึ่งด้านเท่านั้น และแผนพัฒนาจังหวัดนครนายกที่ผ่านมา ยังขาดโครงการที่มุ่งเน้นพัฒนาทักษะทางการเงิน ดังนั้น เพื่อให้สามารถบรรลุเป้าหมายตามยุทธศาสตร์ของจังหวัด จึงได้เสนอแผนการส่งเสริม 4 ด้าน ได้แก่ 1) การสร้างวินัยทางการเงินแก่ครัวเรือน 2) การให้ความรู้และสร้างความเข้าใจในการวางแผนการเงินส่วนบุคคลและการลงทุน รวมถึงการใช้สินเชื่ออย่างรอบคอบ 3) การส่งเสริมทัศนคติที่ดีและสร้างแรงจูงใจในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการใช้เงิน และ 4) การจัดตั้งศูนย์ความรู้และให้คำปรึกษาทางการเงิน โดยพิจารณาระดับความเสี่ยงที่ยอมรับได้ เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดแผนพัฒนาจังหวัดในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

- กนกวรรณ วัฒนาทัศนีย์ และคณะ. (2566). การวางแผนทางการเงินในช่วงสถานการณ์โควิดของประชาชน ในอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก. *วารสารวิทยาการจัดการและการสื่อสาร*, 1(2), 19-32.
- กิจติพร สิทธิพันธุ์. (2553). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการวางแผนทางการเงินส่วนบุคคลของประชาชนในกรุงเทพมหานคร. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ]. มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- จุฑามาส อังษร. (2553). วิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการวางแผนทางการเงินส่วนบุคคลเพื่อชีวิตวัยเกษียณ. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ]. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ณัฐภัทร คำสิงห์วงศ์. (2562). การวางแผนชำระหนี้ของเกษตรกรรายย่อยด้วยบัญชีครัวเรือนกรณีศึกษาลูกค้าเกษตรกรธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สาขาปางงิ้ว อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู. *วารสารวิชาการและวิจัยสังคมศาสตร์*, 19(1), 79-92.
- ณิชากา กุณวงศ์. (2556). การวางแผนการเงินส่วนบุคคลของประชาชนตำบลบ้านดง อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง. มหาวิทยาลัยเนชั่น.
- ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร. (2564). *การวางแผนทางการเงินสำหรับเกษตรกร*. ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร.
- นิตานาด มั่งศิริและธิดารัตน์ ตันนิรัตน์. (2563). การส่งเสริมการวางแผนการเงินส่วนบุคคลของประชาชน ในจังหวัดนครนายก. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 7(1), 32-45.
- รัตนา สิทธิอ่วม. (2562). การวางแผนการเงินหลังการเกษียณของประชาชน หมู่บ้านเอื้ออาทรตำบลปากแคว อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย. *วารสารวิทยาการจัดการมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม*, 1(1), 1-12.

สมบูรณ์ สารพัด.(2565). การวางแผนการเงินส่วนบุคคลของประชากรวัยทำงานในจังหวัดชลบุรี.

Journal of Roi Kaensarn Academi, 7(3), 118-132.

สุขใจ น้ามุดและอนุชานาฏ เจริญจิตรกรรม. (2551). *กลยุทธ์การบริหารการเงินบุคคล* (พิมพ์ครั้งที่5).

สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สุดารัตน์ ทิพาพงศ์.(2565). แนวทางการวางแผนทางการเงินเพื่อคุณภาพชีวิตวัยเกษียณอายุ.

วารสาร การบริหารนิติบุคคลและนวัตกรรมท้องถิ่น, 7(5), 353-367.

สุพรรณิ ต้อนรับ. (2551). *การทำบัญชีครัวเรือนของเกษตรกรลูกค้าธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ในจังหวัดเชียงใหม่*. [การศึกษาอิสระปริญญามหาบัณฑิต สาขาส่งเสริมการเกษตร]. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

อานันท์ เกียรติสารพิภพ. (2566). *หนี้ครัวเรือน*. สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

สำนักวิชาการสถานีวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์รัฐสภา.

Brian, K. (2010). Educating Widows in Personal Financial Planning. *Journal of*

Financial Counseling and Planning, 21 (2), 1-13.

Glenn, M. and Mary,W. (2013). Personal Financial Management Education: An

Alternative Paradigm. *Journal of Financial Counseling and Planning*, 15(2),

79-88.